

СТАНОВИЩЕ

За дисертационния труд "Нефигуралната стенопис в България от средата на XX век до днес".

На Десислава Димитрова Данева

От доц. д.изк. Незабравка Иванова

Десислава Денева посвещава своя докторантски труд на сфера, неизследвана цялостно в нашето изкуствознание. Тя ограничава своето изследване в период от шестдесет години т.е. от 50-те години на XX век до 2014 година. Извесни са отделни проучвания, които включват един или друг период или аспект, но цялостен анализ не е разработван, особено през последните десетилетия. Това обстоятелство поставя редица допълнителни въпроси, които дефинират и определени теоретико-методически задачи, чието изясняване спомага за достигане на набелязаната цел.

Дисертационният труд е структуриран съобразно постъпателността на изследването. Тръгва се от уточняване и определяне на понатийния апарат, който поставя трудности от различно естество. Самите понятия търпят изменения и през различните периоди са изпълнени невинаги с еднакво съдържание. Затова безспорно се налага авторката да проследи измененията на понятията съобразно влаганото в тях съдържание през отделните периоди. Самото понятие "нефигуралност" се разглежда от неговата поява и последвали изменения от началото на XX век и се движи паралелно с възникването на т. нар. абстрактно изкуство. Нефигуралност, подчертава авторката, не се покрива изцяло с абстрактност или с теченията "неопластицизъм, супрематизъм и други, възникнали през първите десетилетия на XX век.

Отношението към нефигуративната стенопис се променя, съобразно промените в идеологическата натовареност на изкуството и задачите които му се налагат. Интерес представляват паралелите между тоталитаризма и нефигуралната стенопис. Нефигуралността по идеологически съображения се отхвърля, нещо повече, третира се като упадъчно, реакционно течение или в най-добри случай като преложно или декоративно изкуство. Авторката набляга върху промените в това отношение с настъпването на авторитарното управление на изкуствата, когато се възлага на творци да са проводници на партийните изисквания в художествените процеси. (с.62)

Коренни изменения настъпват в нефигуралната стенопис, когато тя се обвързва със синтеза на архитектурата с изкуствата. Това е период на мащабни нефигурални стенописи за екстериор и интериор. Естетическите изисквания са толерирани нещо повече те са едни от основните при преценка на стенопииста.

Втора глава третира нефигуралното изкуство в светлината на световното и българското изкуство. Прави се аналогия между възникването на нефигуралното изкуство в световен план и неговата поява у нас. В известен смисъл

разсъжденията се свързват логически с понятийния апарат от първа глава и преповтарят основните постановки и изводи.

Трета глава е посветена на особеностите на българското стенописно изкуство, определящи визията му в хронологичен ред. Съществената част от тази глава третира измененията, настъпили в стенописта и в частност в негеометричната ѝ съставка във връзка с изискванията на архитектурния синтез. Не без значение, твърди авторката, е обстоятелството, че дълги години негеометричната стенопис се приравнява с приложните изкуства, а след това и към декоративните. Тези изменения в отношението към негеометричността променят и оценъчните критерии към нейните произведения. Авторката набляга също така и върху символите, кодирани в отделните произведения като например религиозната символика, наточена обаче с нова смисловост. Акцентува се върху епичните внушения на тази образност.

Разглежда се също така статута на стенописеца, неговата обвързаност с поръчващите институции, които основно са държавни. Отбелязани са промените, които настъпват през 70-те години на XX век, които са обобщени така: преминаване към авторитарна форма на политическо управление, навлизане на многообразие в изобразителното изкуство: смяна на художествения модел: увеличаване на информативността и изискванията на архитектурния синтез.

Особен интерес представлява глава четвърта, посветена на анализ на българската негеометрична стенопис. Тя се състои от две подглави. Първата разглежда “абстрактното” изкуство до 1989 година. Набляга се на формалния анализ. Използани са отделни групи произведения и техните творци. Втората група произведения, възникнали следдемократичните промени у нас предоставя на авторката възможността за по-задълбочен анализ.

Промените в стенописта през 90-те години на XX век се разглеждат в условията на новата обществено-политическа и културна реалност у нас. Очертани са два основни пътя на промяна, (с. 115) които започват с геометризация на формата. Първата действа чрез цвета и чрез неговата трансформация стига до абстрактна негеометрична структура. Втората набляга на обобщаването и така стигайки до абстракцията. Монументалното изкуство от своя страна клони към кавалетизация. Наблюдава се линия на сближаване с приложните изкуства, засилвайки декоративността. (116). Разглеждат се отделните групи: декоративна, преходна и постмодерна. Анализирани групи са съпътствани с илюстрации на отделни творби. Говори се обстойно и за творческия почерк на отделни автори.

Данева обобщава (с.163) съвременните тенденции в стенописното изкуство през разглеждания период, като например “преминване на елементи от интериорния дизайн и рекламата в стенописта”. Очертава се една нова визия, получена от преплитането на елементи от различни изкуства в стенописта. Увеличават се стенописните произведения, възникнали “без поръчка”, което налага едно ново условие – творецът решава какво и как да се реализира неговото произведение. “Частните” поръчители обаче също налагат своите виждания и вкусове на тези стенописи.

